

احمدضیاً صدیقی (سپهر):

۲۰۰۷-۰۳-۳۱

افغانستان

و سازمانهای همکاریهای اقتصادی منطقه‌یی

قرار است کنفرانس سازمان همکاریهای اقتصادی منطقه‌یی جنوب آسیا (سارک) در اپریل ۲۰۰۷ در شهر دهلی - هندوستان برگزار گردد. مطابق تصمیم قبلی جلسه وزیران خارجه کشورهای عضو، افغانستان عضو دائمی این سازمان خواهد گردید. با در نظر داشت تاثیرات که سازمانهای اقتصادی منطقه‌یی، در توسعه و انکشاف آتی کشور میتوانند داشته باشند، مفید پنداشته شد تا در مورد پیشینه تاریخی سازمانهای همکاریهای اقتصادی منطقه‌یی از جمله سارک، شانگهای و اکو و همچنان چگونه گی روابط اقتصادی هند و افغانستان در چوکات سارک به صورت موجز و گذرا پردازیم.

۱- سازمان سارک:

سازمان همکاریهای اقتصادی منطقه‌یی جنوب آسیا، "سارک" در ۸ دسامبر، سال ۱۹۸۵، به پیشنهاد ضیاالرحمن رییس جمهور وقت بنگله دیش پایه گذاری شد.

سارک اتحادیه‌یی است متشکل از هفت کشور جنوب آسیا: بنگله دیش، هندوستان، بهوتان، پاکستان، سریلانکا، مالدیوز و نیپال، که به هدف توسعه همکاریهای اقتصادی - اجتماعی منطقه‌یی میان کشورهای عضو تأسیس گردیده، سکرتریت این سازمان در کتمندو - نیپال موقعیت دارد.

در اجلاس سال ۲۰۰۵ در داکا پایتخت کشور بنگله دیش، دولتهای عضو سارک، تصمیم گرفتند تا چین و جاپان را نیز به عنوان ناظرین بپذیرند. در جلسات سارک نماینده

های دولتهای جاپان، کوریای جنوبی، ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپا به حیث ناظر حضور می یابند. از جمهوری مردم چین نیز به عنوان عضو احتمالی سارک نام برده میشود، با آنکه از عضویت آن بنگله دیش و پاکستان حمایت مینمایند، ولی عدم تمایل دولت هندوستان به این مسأله یکی از عوامل تأخیر عضویت دایمی آن کشور به این سازمان تلقی میگردد.

سارک همکاری در عرصه های زراعت، انکشاف دهات، علوم و تکنولوژی، فرهنگ، صحت، کنترل نفوس، کنترل مواد مخدر و مبارزه بر ضد تروریسم را تشویق میکند. به صورت مجموعی همکاری بین کشورهای عضو این سازمان عرصه های آتی را احتوا می نماید:

زراعت و انکشاف دهات، صحت، کنترل نفوس و مبارزه با فقر

زنان، جوانان و اطفال،

محیط زیست و جنگلات،

علوم، تکنولوژی و هواشناسی،

انکشاف منابع بشری،

ترانسپورت،

مبارزه با آفات طبیعی،

مبارزه با تروریسم.

یکی از عرصه های کار این سازمان، ایجاد مناطق آزاد تجارتي است. " پیمان تجارت آزاد جنوب آسیا " که بتاريخ ۶ جنوری ۲۰۰۴ در دوازدهمین اجلاس سارک در اسلام آباد به تصویب رسیده، به کشورهای عضو سارک امکان میدهد تا به تأسیس یک منطقه آزاد تجارتي پردازند در این راستا وزیران خارجه کشورهای عضو در جلسه

اخیر خود بر چارچوبی توافق نموده اند که بر اساس آن تا پایان سال ۲۰۱۵ تقریباً تمام تولیدات این کشورها شامل معافیت گمرکی میشوند، پیشبینی گردیده است که پاکستان و هند تا سال ۲۰۱۲، سریلانکا تا سال ۲۰۱۳، بنگله دیش، بوتان، مالدیوز و نیپال تا سال ۲۰۱۵ این توافق را کاملاً عملی کنند.

در اجلاس ۱۳ نومبر سال ۲۰۰۵، کشورهای عضو موافقه کردند تا صندوقهای پولی انکشافی را تحت مدیریت یک نهاد واحد مالی، که تمام عرصه های فعالیت و برنامه های سارک را از امور اجتماعی تا زیر ساختها و اقتصاد در برگیرد تأسیس نمایند.

۲- سازمان همکاریهای شانگهای:

- سازمان همکاریهای شانگهای در سال ۱۹۹۶ برای حل و فصل اختلافات میان کشور های آسیای مرکزی، چین و روسیه تشکیل گردیده. این سازمان در چند سال گذشته به تدریج به پیمان نظامی - اقتصادی در حال تکمیل است، روسیه و چین در این پیمان نقش محوری را دارند، اندروگرزینیکی از مشاورین برجسته پوتین در ۴ جولای ۲۰۰۵ در گفتگوی با خبر نگار " نیزاوایسمایاگزیتا" روسیه اعلام کرد که: "هدف از پیمان شانگهای ایجاد نهادی است که از ثبات و دولتهای شکل گرفته در آسیای میانه دفاع نماید"

۳- سازمان اکو:

سازمان اکو در سال ۱۹۸۵ توسط ایران، پاکستان و ترکیه ایجاد شد. در سال ۱۹۹۲ هفت کشور دیگر به عضویت آن در آمد که افغانستان نیز عضو آن میباشد.

نخستین کنفرانس " تجارت و سرمایه گذاری " اکو" در سال ۲۰۰۳ در ایران دایر گردید.

دومین کنفرانس اکو تحت عنوان " تجارت و سرمایه گذاری " در کابل برگزار شد، در این کنفرانس آذربایجان، ازبکستان، افغانستان، ایران، پاکستان ترکیه، قزاقستان و قرقیزستان به حیث عضو شرکت داشتند.

سومین کنفرانس اکو با شعار " توسعه بخش خصوصی در افغانستان و منطقه " بتاريخ ۹ نوامبر ۲۰۰۵ در شهر کابل دایر گردید.

آنچنان که در اسناد این سازمان آمده است، هدف اساسی سازمان اکو ایجاد شرایط لازم برای توسعه اقتصادی و فرهنگی کشورهای عضو و برقراری همکاری های فعال منطقه یی در عرصه های مختلف است.

روابط افغانستان و هند در چوکات سازمان همکاریهای منطقه یی:

قرار است افغانستان در اجلاس آینده سازمان همکاریهای اقتصادی منطقه یی جنوب آسیا (سارک) که در اوایل ماه اپریل ۲۰۰۷ در هند برگزار میگردد، عضویت دایمی این سازمان را بدست آورد. این تصمیم در جلسه وزیران خارجه کشورهای عضو (سارک) که بتاريخ ۲ اگست ۲۰۰۶ در داکا، پایتخت بنگله دیش دایر شده بود به عمل آمده.

برخی از تحلیل گران به این باور هستند که عضویت افغانستان در این سازمان به تحکیم مناسبات افغانستان با کشورهای عضو این سازمان و بهبود مناسبات با پاکستان کمک خواهد کرد و انتظار آنرا دارند که سازمان همکاریهای منطقه یی جنوب آسیا زمینه را برای باز شدن راه ترانزیتی میان افغانستان و هند از طریق پاکستان فراهم خواهد نمود.

شکی نیست که روابط نیک اقتصادی بین کشورهای عضو میتواند نقش با اهمیتی را در امر تأمین صلح پایدار، ثبات، امنیت اقتصادی و انکشاف در منطقه ایفا بدارد.

ولی در وضعیت کنونی جهانی که انکشاف سرمایه داری تمام روندهای اقتصادی - سیاسی را فراگرفته، کشورهای پیشرفته صنعتی بزرگ سرمایه داری در سطح جهانی از مواضع مستحکم تر بهره مند میگردند و سازمانهای پر قدرت مالی و تجارتي به هدف اجرای سیاستهای اقتصادی انحصار های غول پیکر فراملی در ابعاد جهانی و خارج کردن مراکز مهم تصمیم گیری جهانی از دست دولتها و انتقال مستقیم آن به انحصار های سرمایه داری فراملی، ایجاد گردیده و بر اقتصاد جهانی مسلط میگردند، مسلماً سازمانهای منطقه یی که به هدف تأمین همکاریهای اقتصادی میان کشورهای منطقه به وجود آمده است نمیتوانند از دایره سیاستها و عملکردهای نهادهای پر قدرت جهانی مانند سازمان تجارت جهانی، بانک جهانی و صندوق بین المللی پول و سایر سازمانهای بین المللی بی تأثیر بمانند. بناً نمیتوان به موفقیت و نتایج عملکردهای سازمانهای منطقه یکی به نفع کشورهای عضو بسیار خوشبین بود.

ولی این نکته را باید در نظر داشت که، وابسته گی روز افزون اقتصاد کشور های آسیایی به بازار چین و کاهش وابسته گی آنان به بازار آمریکا پدیده نوین است که در آینده نزدیک تاثیرات شگرفی را بر صف آرایي نیروهای سیاسی در جهان به ویژه منطقه ما باقی خواهد گذاشت

به پندار ما افغانستان با موقعیت مهم استراتژیک و مرکزیت موجود خود میتواند مقام شایسته و با اهمیتی را در تمام همکاری های بزرگ اقتصادی در منطقه احراز بدارد و در صورت اتخاذ سیاستهای واقعبینانه و مستقل ملی، نقش افغانستان در سازمانهای منطقه یی به مثابه نقطه اتصال آسیای میانه و آسیای جنوبی جهت رشد همکاریهای اقتصادی در منطقه برجسته خواهد بود.

تأمین روابط اقتصادی مفید، با ثبات و پایدار منطقه یی که تمامی کشورهای عضو در آن بتوانند نقش موثر داشته باشند یک دید بسیار وسیع قابل حمایت و تشویق است، ولی تحقق این امر بیشتر مربوط میگردد بر موجودیت دولتهای مشروع، مردمی، با ثبات و مستقل که بر بنیاد اراده مردمان کشورهای عضو بمیان آمده باشد

امروز همکاریهای اقتصادی منطقه یی با یک رشته عوامل خطرناک مانند بی ثباتی، امنیت ناپایدار، کمبود زیر ساختها و سیاستهای ناسازگار مواجه است.

فقر گسترده، مداخله و تجاوز، صدور تروریزم، مشکلات فرهنگی، محیطی و طبیعی دامنگیر اکثر کشورهای منطقه است.

مشکل ترافیک و قاچاق مواد مخدر، فساد اداری - اقتصادی و بیروکراسی در اداره ها از جمله موانع بزرگی است که در راه توسعه و حاکمیت قانون در برابر کشورهای منطقه قرار دارد، پدیده های افراط گرایی مذهبی، خشونت، باز تولید خشونت و تروریزم که زنده گی مردمان ما را تهدید میکند به عنوان مهیب ترین چالش، در مقابل ترقی، انکشاف و آسوده گی منطقه ما، به شمار میرود. ولی باوجود موانع و چالشهای متذکره، وضعیت کنونی فرصتی است تا با استفاده از پالیسیهای هماهنگ به منظور: سهل ساختن فعالیتهای اقتصادی، تشویق و ازدیاد میزان سرمایه گذاری و تجارت، تشدید فعالیتهای زیرساختهای اقتصادی-اجتماعی این جوامع در جهت بهبود و رسیدن به رفاه اجتماعی در منطقه، کار صورت گیرد.

از دید ما هند به مثابه یکی از اساسگذاران سازمان همکاریهای اقتصادی منطقه یی جنوب آسیا (سارک)، در تدوین اهداف، وظایف و سیاستهای این سازمان تاثیر گذار بوده و در عملکردهای آتیه آن نقش به سزایی را ایفا میدارد.

هند از کشورهای مهم جنوب شرق آسیا است که هم به دلیل تجربه دموکراسی و هم به دلیل نقش اقتصادی آن در منطقه از اهمیت ویژه بر خوردار است، این کشور از گذشته های دور تلاش کرده که با افغانستان روابط نزدیک، گرم و دوستانه داشته باشد، تاریخ روابط سیاسی این دو کشور بیانگر مواضع مشترک در اغلب مسائل و قضایای جهانی در نیم قرن گذشته است.

گرچه روابط هند و افغانستان در زمان حاکمیت طالبان به سردی گرایید و طالبان به هند به عنوان کشور دشمن نگاه میکردند ولی با آنهم دولت هند در دشوار ترین حالتها

روابط خود را با جامعه افغانی حفظ نمود و پیوسته تلاش کرده که افغانستان را کمک کند تا در برابر گسترش نفوذ پاکستان در منطقه به زانو در نیاید.

دولت هند با داشتن پیشینه خوب مناسبات با افغانستان از جمله کشورهای مهم کمک کننده به افغانستان است و براساس گزارشها تا کنون بیش از ۶۵۰ میلیون دالر به افغانستان کمک کرده است، کمکه‌های هند عمدتاً در عرصه تأمین انرژی برق، بازسازی مکاتب، احداث مراکز بهداشتی، جاده سازی و خدمات ترانسپورت شهری تمرکز یافته است.

هند طی پنجسال اخیر تنها در عرصه تأمین انرژی برق ۲۰۰ میلیون دالر کمک نموده ، پروژه بازسازی و تجهیز بند برق سلما در هرات با مصرف ۸۰ میلیون دالر از مهم ترین پروژه های زیر بنایی به شمار میرود که هند به عهده گرفته است.

عوامل و انگیزه های مختلف میتواند سبب علاقه مندی هند نسبت به افغانستان شود، از نظر اقتصادی راه یافتن به بازارهای پر منفعت آسیای میانه، یکی از عواملی است که این کشور را وادار میکند تا در افغانستان نقش و حضور فعال داشته باشد.

اقتصاد هند یکی از پررونق ترین اقتصاد ها در منطقه ما به شمار میرود، رشد اقتصاد هند در سالهای آینده بر اساس گزارشهای منتشر شده رسمی بین ۶ تا ۸ درصد تخمین گردیده، این کشور به بازارهای بزرگ جهان برای اقتصاد رشد یابنده خویش نیاز دارد و در تلاش است تا به بازارهای مناطق غربی خود به ویژه در ایران، آسیای میانه و اروپا حتی الامکان بدون گذر از پاکستان دست یابد، اگرچه دست یابی هند به بازار های مناطق غربی از طریق افغانستان بنا بر نداشتن مرز مشترک، هزینه های بیشتری را برای هند میتواند داشته باشد ولی روابط پر تنش هند با پاکستان به دلایل مسأله کشمیر باعث گردیده که مقامات دولت هند به مناسبات دایمی و پایدار اقتصادی و سیاسی با افغانستان اهمیت زیاد قایل گردند، به همین لحاظ موضوع دسترسی هند به بازارهای انرژی آسیای میانه از طریق افغانستان نیز نمیتواند از دایره استراتژی اقتصادی منطقه بی آن کشور بدور بماند.

هند هم چنان به خاطر منافع استراتژیک دراز مدت خود خواهان تبدیل افغانستان به یک عقب گاه مطمئن استراتژیک پاکستان در یک تقابل احتمالی آینده این کشور با هند نبوده خواهان وجود یک دولت مقتدر و با ثبات در افغانستان است.

افغانستان به مثابه دروازه ورود به آسیای مرکزی، از اهمیت زیاد استراتژیک برای هند برخوردار میباشد و باز شدن راه ترانزیتی میان افغانستان و هند در اولویت های کاری آن کشور قرار گرفته، چنانچه، آقای پراتاب موکرجی، وزیر خارجه دولت هندوستان در کنفرانس مطبوعاتی اخیر خویش که بتاريخ ۲۳ جنوری ۲۰۰۷ در کابل دایر گردیده بود اظهار نمود که " در سفر اخیرش به پاکستان از مقامات این کشور خواهان باز شدن راه ترانزیتی میان افغانستان و هند از طریق پاکستان گردیده است. "

ایجاد تسهیلات ترانزیتی برای افغانستان به حیث کشور محاط به خشکه از اهمیت خاصی برخوردار است، به پندار ما فعال شدن و اعمار شاهراه های ترانزیتی و عبور شاه لوله های نفت و گاز از خاک کشور نی تنها برای افغانستان، بلکه برای کشورهای آسیای میانه هم مفیدیت اقتصادی را دارا بوده، این کشورها را از زیر فشار محدودیت راه های ترانزیتی تا اندازه فارغ میسازد. باید در این مورد منافع ملی کشور را رجحان داده و از اصل استفاده موثر از موقعیت جغرافیایی و ترانزیتی کشور به سود مردم افغانستان حمایت به عمل آید.

گرچه عقد پیمان مهم استراتژیک، که در سال ۲۰۰۶ بین دولتهای هند و ایالات متحده آمریکا به امضا رسید، نشان میدهد که برای هندوستان بازیگر اصلی در قضیه افغانستان، دولت آمریکا است و دولت هند خود را به شکلی از اشکال به صورت غیر مستقیم متعهد به امریکا میدانند ولی به وجود آمدن دولت نیرومند و مستقل و با اراده در افغانستان با استراتژیهای منطقه یی هند در تقابل قرار نخواهد گرفت، زیرا یک

افغانستان، باثبات، آباد و دارای زیرساختهای قوی اقتصادی میتواند موقعیت ترانزیتی بهتر و مطمئن تر را برای کالاهای هند به جود آورد

بدر نظر داشت اینکه طی سالهای اخیر سیاستهای جهانی تا حدود زیاد تحت تأثیر یکه تازی یک قدرت بزرگ به پیش رفته، و وضعیت کنونی افغانستان هم در چوکات همین سیاست جهانی شکل گرفته است. این مسأله کاملاً قابل درک است که در وضعیت جاری در موجودیت امریکا، بریتانیا و ناتو در افغانستان، برای هند دشوار خواهد بود تا نقش موثر و برجسته را در بهبود وضع افغانستان به نفع ترقی و انکشاف ایفا بدارد، ولی در هر حال هند بمتابۀ کشور با اعظمت و دارای توان اقتصادی بزرگ میتواند در آینده نقش سازنده و با اهمیتی را در تأمین و تحکیم صلح پایدار، ثبات اقتصادی-سیاسی و انکشاف و ترقی افغانستان داشته باشد. زیرا در شرایط کنونی جهانی، سرعت و شتاب تغییرات از مهم ترین ویژه گیهای جهان کنونی است، این تغییرات تنها به عرصه های تکنولوژی و اقتصادی محدود نگردیده بلکه سیاست، فرهنگ و صف آراییی های سیاسی نیز از تاثیرات آن در امان نیستند. یکی از ممیزات اقتصادی جهان معاصر ما این است که در یک سوی آن ما شاهد پیدایش و گسترش جوامع فرا صنعتی میباشیم و در سوی دیگر آن جامعه صنعتی غول پیکری در حال شکل گیری است. چین و هندوستان به سرعت در مسیر تبدیل شدن به غولهای صنعتی جهان در حرکت اند. با گذر جامعه کشور های اروپایی و امریکا به سمت توسعه فرا صنعتی، رقابت بر سر این موضوع که کدام کشورهایی قادر خواهند بود پاسخگوی نیازهای بازار صنعتی جهان گردند از مهمترین رقابت سالهای آینده میباشد. در راستای این رقابت جهانی از جمله مهمترین چالشهای هندوستان موضوع تأمین نیازهای روز افزون انرژی توسعه صنعتی آن است. بدون تردید میتوان گفت که هند با جمعیت بیشتر از یک میلیارد و رشد اقتصادی چشمگیر به بزرگترین مصرف کننده نفت در جهان تبدیل میگردد و به حیث رقیب سرسختی در بازار انرژی ظهور مینماید و افغانستان اساسی ترین پلی است که میتواند هند را به بازار انرژی آسیای میانه وصل نماید.

در فرجام این بحث باید گفت که: تأمین، تعمیق و تحکیم مناسبات اقتصادی - سیاسی پایدار، نیک و توأم با حسن نیت بین افغانستان و کشور هند در دراز مدت میتواند باعث کاهش وابسته گی یک جانبه اقتصادی - سیاسی کشور، بازگشت افغانستان به اقتصاد منطقه یی و تقویت مناسبات ثمر بخش و صلح خواهانه میان کشورهای همسایه به ویژه اعضای "سارک"، در گستره منطقه گردد. چنین مناسبات که به سود مردمان هر دو کشور خواهد بود باید حمایت و مورد ترغیب قرار گیرد.

www.ayenda.org